

Történetünk

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Fejér megyei szervezete 1953. október 4-én alakult meg Székesfehérváron, miután a korabeli kultúrpolitikai szándékoknak megfelelően 1953. áprilisában a nagynevű: Magyar Természettudományi Társulat átszervezésével létrehozták az egységes Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulatot (TTIT), majd igen gyorsan, szinte azonnal kiépítették országos hálózatát, intézményrendszerét.

Nem sokkal később, 1958-ban, a második közgyűlésen nevet változtatott a társaság, ekkor vette fel a ma is használt nevet, azóta nevezik Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak. Ez a közgyűlés azonban nemcsak ezért számít jelentős eseménynek, hanem azért is, mert alapszabályába ekkor került bele, hogy a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) az értelmiség önkéntes társadalmi szervezete, valamint az is, hogy a "társulat örököse és folytatója a Magyar Természettudományi Társulat és a Társadalomtudományi Társaság nemes, a magyar nép művelődését és felemelkedését szolgáló hagyományainak".

Az elődnek tekintett két intézmény közül a Magyar Természettudományi Társulatot Bugát Pál orvosprofesszor alapította, több mint egy évszázaddal korábban, még 1841 májusában. Az általa kibocsátott "Aláírási Ívre" 134 neves férfiú írta fel a nevét. Olyan személyiségek, akik Széchenyi Istvánnal együtt vallották, hogy **"a kiművelt emberfők sokasága teszi a nemzet igazi erejét"**, s az "igazi közérő" forrása a "nemzet tagjainak általános műveltsége". Lehet, mindnyájan készek voltak ezért dolgozni, fontos feladatnak tartották a "nemzeti intellektus" általános emelését, az értelem kifejtését a tudományos ismeretek terjesztése és életre való alkalmazása által.

Az 1958-as alapszabályban említett másik elődszervezetet, a Társadalomtudományi Társaságot polgári radikális értelmiségiek alapították 1901-ben. Céljuk volt a társadalomtudományok művelése, terjesztése az elmaradott magyarországi állapotok bírálata és feltárása tudományos módszerekkel, szociológiai és szociográfiai vizsgálatok segítségével. Neves folyóiratával, a Huszadik Századdal elsősorban értelmiségi körökben hatott a társaság, nézeteit azonban szélesebb körben akarta terjeszteni, ezért hozta létre a **Társadalomtudományok Szabad Iskoláját**, amelyben munkás és polgár egyaránt tanulhatott. A társaságot meghatározó tagok jelentős része egyszerre volt tudós és politikus, így nem tekinthető véletlennek, hogy az 1914-ben létrejött polgári Radikális

Párt alapítói főleg a társaság soraiból kerültek ki. Majd részt vettek az első világháború idején kialakult politikai mozgalmakban, az 1918/19-es forradalmi eseményekben, ezzel magyarázható, hogy a társaság 1919-ben megszűnt létezni.

A Magyar Természettudományi Társulat viszont túlélte a történelmi események és a társadalmi változások által okozott válságokat. Igaz, az első és a második világháború idején szüneteltette működését, de nem szűnt meg. Tevékenységét nagyszerű tudósok szervezték és irányították, akik számára a tudományok művelése és a tudományos eredmények terjesztése volt igazán fontos. Mindvégig ragaszkodtak Bugát Pál programjához, aki már az alapításkor így határozta meg az egyesület célját és jellegét: **"A társulat magát tudományos társaságnak képzelje, melynek minden egyes tagja tanul és tanít is egyszersmind."** Ehhez tartották magukat: tanultak és tanítottak, a tudományos eredményeket, ismereteket, pedig az 1869-től megjelenő folyóiratban, a **Természettudományi Közönyben**, a rendszeresen megtartott vándorgyűléseken és az állandóan gyarapodó vidéki tagok közreműködésével ismertették meg az érdeklődő közönséggel. És könyveket adtak ki, színvonalas ismeretterjesztő könyveket, hazai és külföldi szerzők munkáit, a műveltebb nagyközönség számára.

A második világháború befejezése után is munkához látott a társulat, és ott akarta folytatni, ahol 1941-ben abbahagyta: "pártos ideológiától mentes, objektív tudományos ismeretek terjesztésére" törekedett. Ez a cél azonban az erősen megváltozott politikai-társadalmi viszonyok között már csak nagy nehézségek árán és rövid ideig volt követhető, majd illúziónak bizonyult, mivel a fordulat éve után hatalomra jutott kommunista párt és a párt által irányított állami szervek, intézmények a tudományos ismeretterjesztést is az ideológiai, sőt az osztályharc egyik fontos eszközének tekintették, és a természettudományi ismeretterjesztést is az idealista, a vallásos világnézet elleni harcban akarták felhasználni.

Ilyen előzmények után került sor a Magyar Természettudományi Társulat átszervezésére, az egységes Társadalom- és Természettudományi, illetve a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a TIT létrehozására. Ettől kezdve szerepelt hivatalos programjaiban a párt politikájának támogatása, a marxista világnézet terjesztése, a párthatározatok ismertetése. A TIT azonban mégsem vált egyszerű propaganda szervezetté, a direkt politikai, ideológiai kiszolgáló szereptől szerencsésen megóvta az évszázados magyar ismeretterjesztésben felhalmozott tudományos és erkölcsi tőke. Az ismeretterjesztő gyakorlatban ugyanis - a szaktudományi ismeretek mellett - erősen háttérbe szorult az ideológiai és a politikai propaganda.

Az ismeretterjesztés országos hálózatának, intézményrendszerének a kiépítése, a megyei, járási, városi TIT-szervezetek, majd az üzemi, falusi TIT-csoportok létrehozása

pedig nagyon is pozitív cselekedetnek bizonyult, lehetővé tette a tudományos ismeretek terjesztését olyan csoportokban is, amelyek eddig szinte teljesen kimaradtak az iskolán kívüli tanulásból, művelődésből. Azért kell ezt hangsúlyozni, mert a két elődszervezetnek, a Magyar Természettudományi Társulatnak és a Társadalomtudományi Társaságnak voltak ugyan vidéki tagjai, fiókjai, olvasókörei, országos intézményrendszere azonban nem épült ki. Az átszervezés legnagyobb eredménye azonban az volt, hogy ettől kezdve az állam vállalta a kiadásokat, és az ismeretterjesztés költségei minden évben ott szerepeltek az állami költségvetésben.

Megalakulása után a Fejér Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társulat is ilyen feltételek, ilyen körülmények között kezdte meg a munkát. Gyorsan megalakultak járási, városi szervezetei, majd üzemi és falusi csoportjai, és szinte kezdettől fogva eredményesen működött együtt a tanácsai intézményekkel, művelődési otthonokkal, könyvtárakkal, iskolákkal, középiskolai kollégiumokkal is. Elnökségében, szakosztályaiban, pedig olyan értelmiségiek dolgoztak - orvosok, állatorvosok, tanárok, jogászok, mérnökök, közgazdászok, agrárszakemberek -, akik szakmai és erkölcsi tekintélyükkel képesek voltak hitelesíteni a meghirdetett programokat, a tudományos ismeretek széles skáláját. Olyan értelmiségiekről van tehát szó, akik az ismeretterjesztést, a közművelődési szerepvállalást az értelmiségi lét szerves erkölcsi kötelességei közé sorolták.

Az első években, sőt évtizedekben még az ismeretterjesztés klasszikus formái, az úgynevezett előadásos formák voltak igazán kedveltek, majd ahogy javult a technikai háttér, úgy vált egyre jelentősebbé az előadásokat kísérő szemléltetés. Diaképek, írásvetítők, színvonalas természeti és képzőművészeti kisfilmek tették hatékonyabbá az előadók munkáját.

Az egyes előadásokat azonban hamar felváltották a tematikus előadássorozatok, az úgynevezett munkás-, téesz- és ifjúsági akadémiák. Meglepő, hogy az 50-es, 60-as, 70-es években, a városokban, a falvakban és az üzemekben is milyen sokan érdeklődtek az általános műveltség körébe tartozó közismereti témák, elsősorban a humán műveltséget gyarapító irodalmi, történelmi, művelődéstörténeti, képzőművészeti sorozatok iránt, ezek a sorozatok illetve a sorozatokba tartozó témák előadói, tudományos meggyőződésüket követve, rendszerint átlépték a korabeli hivatalos kánonok határait, nemegyszer riadalmat keltve politikai körökben.

A természettudományi, műszaki és agrártudományi szakosztályok is eredményesen dolgoztak. Előadássorozataik azonban, a dolog természetéből adódóan elsősorban az úgynevezett művelt, iskolázottabb közönség, a középiskolás tanulók és a szakemberek körében voltak igazán sikeresek. A csillagászati, úrkutatási és a biológiai szakosztály viszont hamarosan áttörte ezeket a korlátokat. Hajmási József kitartó munkája és a városi műszaki értelmiség összefogása révén létrejött, felépült Székesfehérváron a TIT

Uránia Csillagvizsgáló Állomás, és megalakult a ma is igen népes és igen eredményesen működő csillagászati baráti kör. Radeczky Jenő, a kiváló biológus és ornitológus pedig a **Velence-tavi Madárvártát** hozta létre, alapította meg, ahol az ő vezetésével évente több száz érdeklődő fiatal tanulmányozhatta a Velencei-tó madárvilágát.

Szintén erős értelmiségi összefogással jöhetett létre a TIT-nyelviskola. Éveken keresztül a TIT talán legközismertebb tevékenysége a nyelvoktatás és a nyelvvizsgáztatás volt.

Az ifjúság körében végzett munka egyik fontos területe a tehetséggondozás volt. Ezt szolgálták az úgynevezett tudománybaráti körök, a kis matematikusok, kis kémikusok, kis fizikusok, kis biológusok eredményesen működő csoportjai, körei. (Ezekben a körökben készültek fel, a matematikai, biológiai, kémiai és földrajzi versenyekre az általános iskolai tanulók. De részt vett a TIT a szakmunkástanulók és a középiskolások nyári közművelődési táborainak a megszervezésében is. Ezek a táborok komplex tematikával működtek. A szakmunkástanulók számára délelőtti olvasótábor volt, a középiskolások, pedig az egyetemi, főiskolai felvételi vizsgákra készültek irodalmi, anyanyelvi, esztétikai előadásokon. Délután, pedig mindkét csoport tagjai, érdeklődési körüknek megfelelően, közösen vehettek részt képzőművészeti, honismereti, filmesztétikai vagy éppen zenei foglalkozásokon.

A Fejér Megyei TIT tagsága jelentős szerepet vállalt a tudományos ismeretek terjesztésében, a megye társadalmának iskolán kívüli művelésében, nem feledkezett meg a Bugát Pál által megfogalmazott követelményről sem, Nemcsak tanított, tanult is. Ezt a célt szolgálták az előadói konferenciák és a különböző alkalmakhoz, évfordulókhoz kapcsolódó emlékülések.

A hagyományosnak tekinthető tudományos ismeretek és a hagyományos ismeretterjesztő formák mellett előtérbe került a gyakorlati, a szakmai ismeretek iránti igény. Így aztán lassan háttérbe szorult a TIT klasszikus ismeretterjesztő szerepe, csökkent a közismereti előadássorozatok, akadémiák száma, s helyettük az át- és továbbképző tanfolyamok száma növekedett meg.

Az újabb és még nagyobb változás a rendszerváltás után következett be. Megszűnt a központi irányítás, megszűnt a szervezet hierarchikus jellege, a TIT Szövetségi Iroda lényegében az egymástól és a politikai pártoktól is független, autonóm egyesültek, civil szervezetek szövetségi központja lett. Új alapszabálya ugyanis kimondja, hogy **a TIT "pártoktól független, azoktól támogatást nem kap, képviselőjelöltet nem állít, és nem támogat, közvetlen politikai tevékenységet nem folytat"**, tehát csupán tudományos ismereteket közvetítő egyesület.

Ezzel tulajdonképpen visszatért elődszervezete céljához, visszaállt eredeti jellege, függetlenségének azonban, bár közhasznú feladatokat lát el, mégis nagy ára lett. Tevékenységét az állam nem, illetve csak nagyon kis mértékben támogatja. Ennek következtében a sokszereplős kulturális "piacra" került, ahol szolgáltatásainak értékét a kereslet-kínálat törvénye szabja meg. Ebben a helyzetben a TIT Fejér Megyei Egyesülete a már korábban felhalmozott szellemi tőkére támaszkodhatott. Kiemelten közhasznú, akkreditált szervezet lett, akkreditált át,- és továbbképző tanfolyamokat indított, majd létrehozta a TIT Szakközépiskolát, ahol felnőtt, már érettségizett fiatalok nappali tagozatokon, iskolarendszerű oktatás keretében tanulhattak, és szerezhettek államilag elismert közép- és felsőfokú képesítést, igazoló oklevelet, OKJ-s bizonyítványt.

A TIT Fejér Megyei Egyesülete ebben az időben inkább felnőttoktatási intézménynek volt nevezhető. Igaz, ezt a szerepét is jól felkészült szakemberek foglalkoztatásával, színvonalasan látta el. Az utóbbi években azonban a felnőttoktatás inkább az állami intézményekben összpontosul. A TIT Szakközépiskola megszűnt, jelenleg szaktanfolyamokat sem indítunk. Pozitív fejlemény viszont, hogy ismét a tudományos ismeretterjesztésre koncentrálhatunk.